

Horizontālais princips «Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana»

Labklājības ministrija

Finansē
Eiropas Savienība

Inese Vilcāne

Sociālās politikas attīstības un plānošanas
departaments

2023.gada 8.augusts

**Eiropas
Parlamenta
un Padomes
2021. gada
24. jūnija
regula (ES)
2021/1060**

9. pants. Horizontālie principi
3.daļa

3. Dalībvalstis un Komisija veic atbilstošus pasākumus, lai programmu sagatavošanas, īstenošanas uzraudzības, ziņošanas un novērtēšanas laikā novērstu jebkādu diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, ticības vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ.

Visā programmu sagatavošanas un īstenošanas laikā jo **īpaši ņem vērā pieklūstamības nodrošināšanu personām ar invaliditāti.**

HP tiesību aktos

Latvijas Republikas Satversmes 89. pants:
valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un starptautiskajiem līgumiem

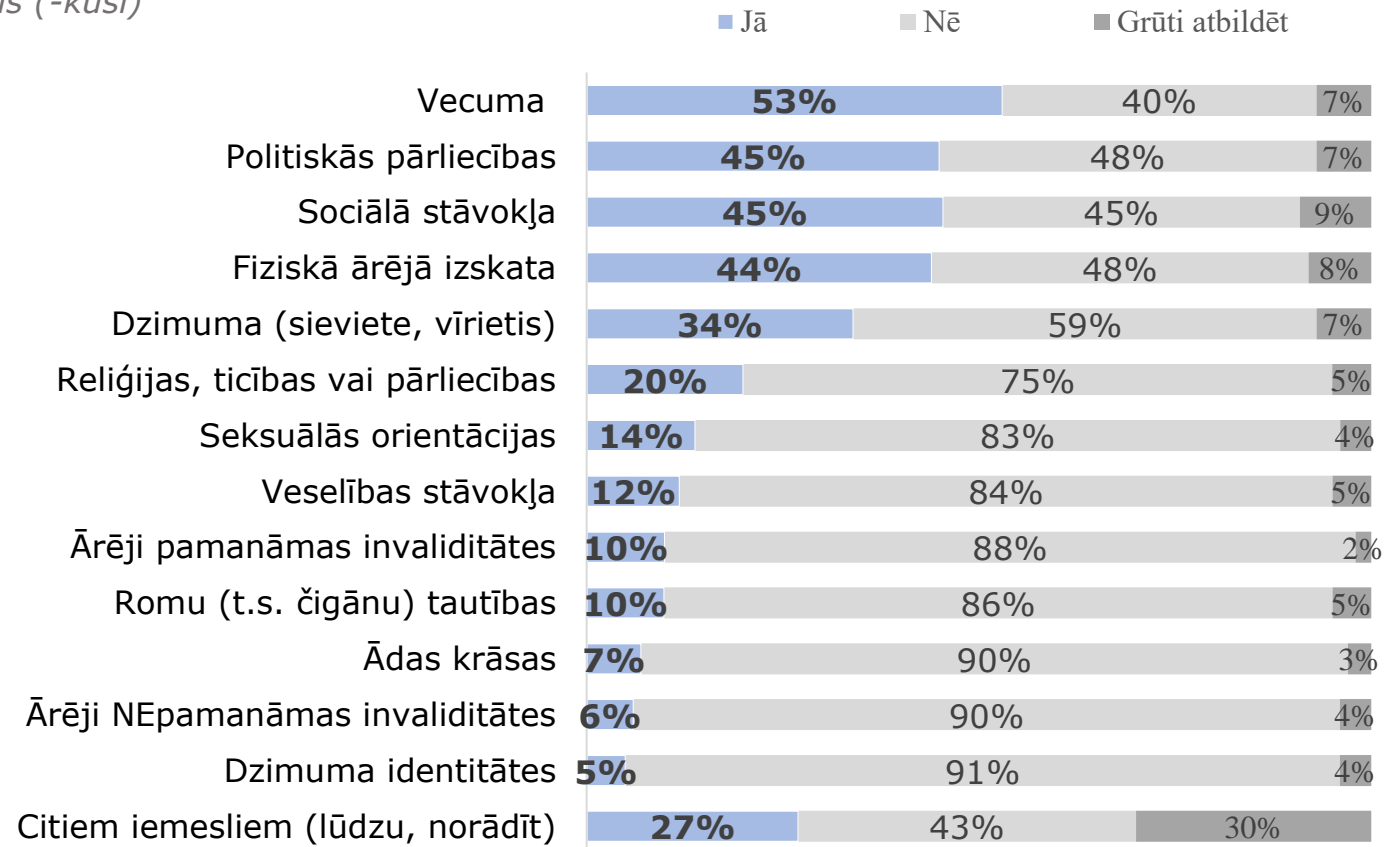
ES un starptautiskie līgumi: ES Pamattiesību harta, ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, ANO Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu u.c.

Latvijas tiesību akti: Darba likums, Bērnu tiesību aizsardzības likums, Sociālās drošības likums, Ārstniecības likums u.c.

Latvijas politikas plānošanas dokumenti: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam, Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam

Saskarsme ar diskrimināciju Latvijā

Q4. Vai **Jūs esat saskāries** (-usies) ar diskrimināciju (tostarp esat ticis (-kusi) aizvainots)

Bāze: Nacionāli reprezentatīva sabiedrības izlase (n=1056)

40%

no sabiedrības paši ir saskārušies ar diskrimināciju

Dzimumu līdztiesība

sievietēm un vīriešiem ir noteiktas vienlīdzīgas iespējas un tiesības

līdztiesība nenozīmē sieviešu un vīriešu vienādošanu

vīriešu un sieviešu loma sabiedrības attīstībā tiek atzīta par līdzvērtīgu

vīriešu un sieviešu ieguldījums sabiedrības labā un viņu problēmas tiek uztvertas kā līdzvērtīgas un vienlīdz svarīgas

«De jure» un «De facto» līdztiesība

Seksuālā orientācija

Seksuālā orientācija skar indivīda tiesības uz privātumu, kuras ir garantētas starptautiskajās, Eiropas Savienības un valstu cilvēktiesībās

Neiecietība un diskriminācija rada nelabvēlīgas sekas personām ar atšķirīgu seksuālo orientāciju iekļauties un pilnvērtīgi funkcionēt sabiedrībā

Aizliegums diskriminēt personu seksuālās orientācijas dēļ ir viens no šiem diskriminācijas aizlieguma pamatiem, kas ir noteikts LES.

Etniskā daudzveidība

Iedzīvotāju skaits pēc tautības*

	2022.gads
Pavisam	1 875 757
Latvieši	1 181 534
Baltkrievi	57 319
Romi (čigāni)	4 784
Ebreji	4 231
Igauņi	1 536
Krievi	454 350
Lietuvieši	21 046
Poļi	36 276
Ukraiņi	41 895
Citas tautības, ieskaitot neizvēlētu un nezināmu	72 786

***Iedzīvotāju skaits pēc tautības, 2022.gads**

Oficiālais statistikas protāls,

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__IR__IRE/IRE040/table/tableViewLayout1

Vecums un novecošanās

Nodarbinātība – gados vecāku iedzīvotājus iekļaujošs darba tirgus

Izglītība – izglītoti un kompetenti gados vecākie darbinieki atbilstoši mainīgajiem darba tirgus apstākļiem

Veselība un aktīvs dzīvesveids – veselīgi un fiziski aktīvi gados vecākie iedzīvotāji, kas pēc iespējas ilgāk turpina aktīvu un neatkarīgu dzīvi

Sociālā drošība – sociāli aizsargāti gados vecākie iedzīvotāji

Vecuma diskriminācija jeb "eidžisms" :

sabiedrībā esošie stereotipi un aizspriedumi

diskriminējošu attieksmi, kas ir vērsta gan pret citiem, gan pret sevi pašu.

Invaliditāte

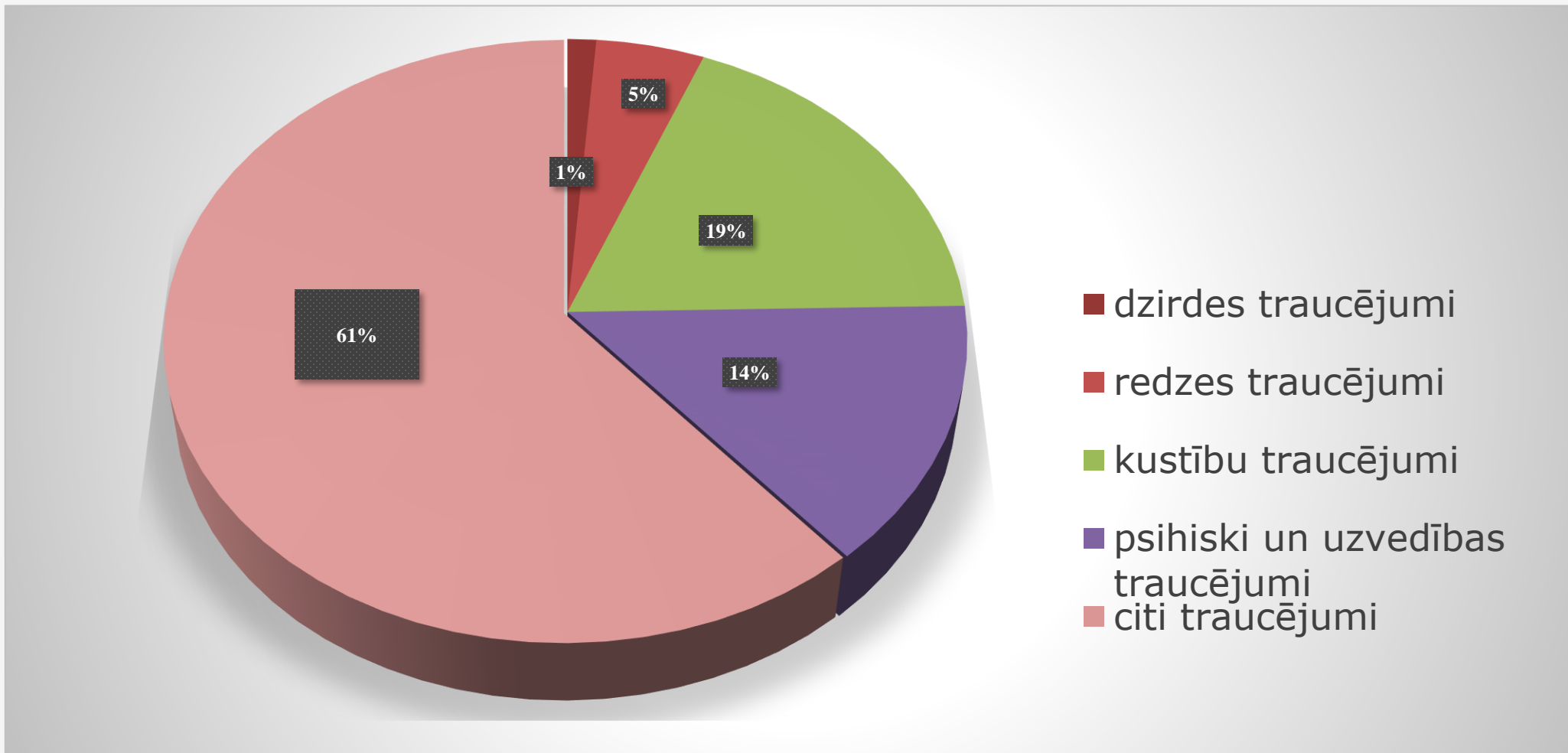

Personu ar invaliditāti statistiskais portrets

- **206 386 jeb 10,6 % no visiem Latvijas iedzīvotājiem**
- 54% sievietes un 46% vīrieši
- 9056 bērnu ar invaliditāti no 0-17(ieskaitot) g.v. (4%)
- 105 782 personas vecumā no 18-64 g.v. (53%)
- 91 615 personas 65+ vecumā (44%)
- 44 762 nodarbinātas personas vecumā no 18-63 g.v. (39 % no visām personām ar invaliditāti šajā vecuma grupā)
- 13 % no reģistrētā bezdarbnieku kopskaita valstī bezdarbnieki ar invaliditāti

2022.gada decembra dati, LabIs

Invaliditāte pēc funkcionālo traucējuma veida (n=206 386)

Datu avots – Labklājības ministrija, 2022.gada decembris.

Vienai personai vienlaicīgi var būt vairāki funkcionālo traucējumu veidi un vairākas invaliditātes grupas.

Kādā veidā integrēt vienlīdzīgas iespējas ERAF/KF projektos?

Vispārīgas darbības

- informācijas un publicitātes pasākumi
- projekta vadības un īstenošanas personāls
- publiskie iepirkumi

Specifiskas darbības – īpaši veicina vides un informācijas pieklūstamību personām ar kustību, redzes, dzirdes vai garīga rakstura traucējumiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem un vecākiem ar maziem bērniem

Horizontālā principa rādītāji – konkrēti un izmērāmi

HP kritērija vērtēšana

Projekta horizontālā principa “Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana” koeficientam (K_4) piešķir vērtību no 0 līdz 0,5 par projektā paredzētām darbībām, kas veicina vienlīdzību, iekļaušanu, nediskrimināciju un pamattiesību ievērošanu:

0,5 – ja paredzētas vismaz 3 vispārīgas un 3 specifiskās horizontālā principa darbības, un vismaz 2 horizontālā principa rādītāji;

0,2 – ja paredzētas vismaz 1-2 vispārīgās un 1-2 specifiskās horizontālā principa darbības un vismaz 1 horizontālā principa rādītājs;

0 – nav izpildītas augstāk noteiktās prasības.

Vispārīgo HP darbību piemēri (I)

Projekta vadības un īstenošanas personāls

- tiks virzīti pasākumi, kas sekmē darba un ģimenes dzīves līdzsvaru, paredzot elastīga un nepilna laika darba iespēju nodrošināšanu vecākiem ar bērniem un personām, kuras aprūpē tuviniekus
- sievietēm un vīriešiem tiks nodrošināta vienlīdzīga darba samaksa un vienlīdzīgas karjeras izaugsmes iespējas, tostarp nodrošinot dalību apmācībās, semināros, komandējumos, (t.sk. piemērota vienlīdzīgas bonusu sistēma, veselības apdrošināšana u.c.)
- projekta vadības un īstenošanas personāla atlase tiks nodrošināta bez jebkādas tiešas vai netiešas diskriminācijas, veicina mazāk pārstāvētā dzimuma piesaisti, personu ar invaliditāti piesaisti un nediskriminē pēc rases, etniskās izcelsmes, dzimuma, vecuma, invaliditātes, reliģiskās, pārliecības, seksuālās orientācijas vai citiem apstākļiem

Vispārīgo HP darbību piemēri (II)

Komunikācijas un sabiedrības informēšanas pasākumi

- īstenojot projekta komunikācijas aktivitātes, tiks izvēlēta valoda un vizuālie tēli, kas mazina diskrimināciju un stereotipu veidošanos (skat. metodisko materiālu "Ieteikumi diskrimināciju un stereotipus mazinošai komunikācijai ar sabiedrību",) <https://www.lm.gov.lv/lv/ieteikumi-diskriminaciju-un-stereotipus-mazinosai-komunikacijai-ar-sabiedribu-22112022>);
- nodrošinot informāciju publiskajā telpā, t.sk. tīmeklī, tiks nodrošināts, ka to saturs ir piekļūstams cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem, izmantojot vairākus sensoros (redze, dzirde, tauste) kanālus (skat. VARAM vadlīnijas "Tīmekļvietnes izvērtējums atbilstoši digitālās vides piekļūstamības prasībām (WCAG 2.1 AA)" <https://pieklustamiba.varam.gov.lv/>);
- projekta tīmekļvietnē tiks izveidota sadaļa "Viegli lasīt", kurā tiks iekļauta īsa aprakstoša informācija par projektu un citu lasītājiem nepieciešamu informāciju vieglajā valodā, lai plašākai sabiedrībai nodrošinātu iespēju uzzināt par ES fondu ieguldījumiem.

Publiskie iepirkumi

- projektā paredzēts Sociāli atbildīgs publiskais iepirkums būvdarbu vai preču vai pakalpojumu iepirkumā
- tiks nodrošināts, ka prasībās pakalpojuma sniedzējam (Iepirkuma nolikumos) tiek izvirzīta prasība nodrošināt, ka konkrētajai pakalpojuma sniegšanas vietai/videi/objektam/pasākuma norises vietai ir iespēja fiziski piekļūt

Specifisko darbību piemēri ERAF/KF projektos (I)

- projekta ietvaros tiks nodrošinātas vides pieklūstamības ekspertu konsultācijas, tās paredzot projektēšanas un būvniecības procesā (*attiecīgi pievienojot dokumentus, piem. konsultāciju protokolus u.c.*)
- plānojot būves dizainu, tiks ņemts vērā daudzveidības un iekļaušanas princips, balstoties uz cilvēku ar invaliditāti, t.sk. bērnu, vecāku ar maziem bērniem un senioru vajadzībām ne vien uz fizisku pieklūšanu būvei, bet arī uz specifiskām vajadzībām attiecībā uz būves noformējumu, lietojamību un funkciju
- papildus būvnormatīvā LBN 200-21 noteiktajam, projekta ietvaros tiks īstenotas labās prakses darbības, kas īpaši veicina vides pieklūstamību cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem (LM vadlīnijas "Labās prakses ieteikumi vides pieklūstamības nodrošināšanai papildus LBN 200-21 noteiktajam". Pieejams šeit: <https://www.lm.gov.lv/lv/ieteikumi-ieklausas-vides-veidosanai>)

Specifisko darbību piemēri ERAF/KF projektos (II)

- plānojot būves dizainu, tiks ņemts vērā daudzveidības un iekļaušanas princips, balstoties uz cilvēku ar invaliditāti vajadzībām ne vien uz fizisku piekļūšanu būvei, bet arī uz specifiskām vajadzībām attiecībā uz būves noformējumu, lietojamību un funkciju;
- attiecībā uz pārvietošanos uz ielas - ietves tiks veidotas ar lēzenu nobraukumu/uzbraukumu, izvairoties no kāpnēm vai, ja tādas ir, tad ar pielāgojumiem, lai būtu izmantojamas, pārvietojoties ar bērnu ratiņiem. Svarīga ir arī soliņu izbūve pie ietvēm, kas ir būtiska ne tikai vecākai paaudzei, bet arī vecākiem ar bērniem;
- attiecībā uz ielu infrastruktūru ir būtisks apgaismojums - lai būtu droši pārvietoties gan no ērtības un drošības kopumā, gan specifiski sievietēm. Piemēram, labs apgaismojums mazina riskus vardarbībai pret sievietēm, aizskaršanai/apdraudējumam. Tas būtu attiecināms arī uz vecāko paaudzi u.c.

HP rādītāji

Objektu skaits, kuros ERAF/KF ieguldījumu rezultātā ir nodrošināta vides un informācijas pieejamība

VINPI_12

Konsultatīva rakstura pasākumu skaits par būvētās vides, IT risinājumu, IT tehnoloģiju pieejamību personām ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem

VINPI_18

 HP rādītāji var būt bez iepriekš noteiktas vērtības

 HP rādītāji ir noteikti LM/TM vadlīniju "Horizontālais princips "Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana" vadlīnijas īstenošanai un uzraudzībai (2021-2027) 4.pielikumā (<https://www.lm.gov.lv/lv/vadlinijas-horizontala-principa-vienlidziba-ieklausana-nediskriminacija-un-pamattiesibu-ieverosana-istenosanai-un-uzraudzibai-2021-2027>)

Pieklūstama vide – priekšnosacījums neatkarīgai dzīvei

pieklūstama fiziskā vide

(bulvāri, laukumi, publisku ēku pagalmi, pasāžas, krastmalas, promenādes, parki, mežaparki, skvēri, publiskie ūdeņi, un citas vietas, kas nodotas publiskai lietošanai)

pieklūstama informatīvā vide

(norādes, Braila raksts, piktogrammas, taktilās virsmas un maketi u.c.)

ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām

3. Pants Vispārējie principi

- cilvēkam piemītošās cieņas, personīgās patstāvības, tostarp personīgās izvēles brīvības, un **personas neatkarības ievērošana**
- **diskriminācijas aizliegums**
- pilnīga un efektīva līdzdalība un **integrācija sabiedrībā**
- **cieņa** pret atšķirīgo un personu ar invaliditāti kā cilvēku daudzveidības un cilvēces daļas pieņemšana
- **iespēju vienlīdzība**
- **pieklūstamība**
- vīriešu un sieviešu **vienlīdzība**

9. Pants Pieklūstamība

Lai personas ar invaliditāti varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi piedalīties visās dzīves jomās, **dalībvalstis veic atbilstošus pasākumus**, lai vienlīdzīgi ar citiem nodrošinātu personām ar invaliditāti **pieeju fiziskajai videi, transportam, informācijai un sakariem un citiem objektiem un pakalpojumiem**, kas ir atvērti vai ko sniedz sabiedrībai gan pilsētās, gan lauku rajonos.

Vides pieejamība, līdzvērtīgas iespējas, universālais dizains

Vides pieejamības princips, saskaņā ar kuru būvniecības procesā tiek veidota vide, kurā ikviena persona var ērti pārvietoties un izmantot būvi atbilstoši tās lietošanas veidam (*Būvniecības likums*)

Plānojot teritoriju un veidojot vidi, ievēro līdzvērtīgu iespēju principu, kas paredz iespēju visiem sabiedrības locekļiem pilnvērtīgi piedalīties sabiedrības dzīvē, nodrošinot līdzvērtīgu pieejamību transporta infrastruktūrai, ārtelpai, mājokļiem, mācību un ārstniecības iestādēm, darba vietām, kultūras, sporta, atpūtas un citiem objektiem, kā arī informācijas, sakaru, elektroniskajiem un citiem pakalpojumiem (MKN Nr.240*).

Vides un publiskās infrastruktūras plānošanā, arhitektūras projektu izstrādē un ieviešanā izmanto universālā dizaina risinājumus, lai nodrošinātu pieejamu vidi ar vienlīdzīgām līdzdarbības iespējām visiem sabiedrības locekļiem*).

Vides pieejamības projektēšanā izmanto pētījumos paustās atziņas par universālā dizaina izmantošanu, kā arī Latvijā un citās valstīs izstrādātās un aprobētās vadlīnijas, metodiskos ieteikumus un standartus.

*MKN Nr.240 *Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi*

**MKN Nr.693 *Būvju vispārīgo prasību būvnormatīvs LBN 200-21*

Biežāk sastopamās neatbilstības vides un informācijas piekļūstamībai

trūkst
kontrasta
risinājumi un
piktogrammas

informācija nav taktila
un/vai ar Braila rakstu,

nav nodrošināta
pārvietošanās
starp līmeņiem

nav pieejamas/ daļēji
pieejamas
sanitārtehniskās
telpas

Kā darīt
nevajag

Labā prakse:
peldvieta
cilvēkiem ar
kustību
traucējumiem

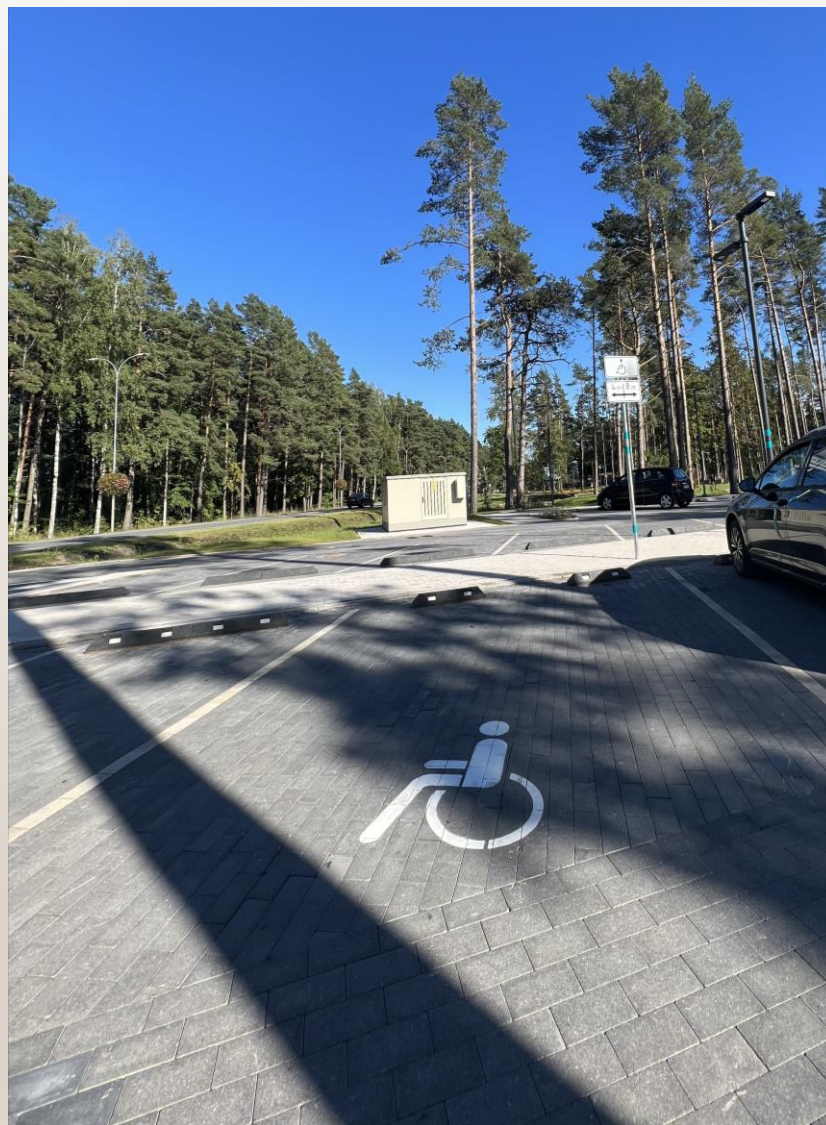

Labā prakse:

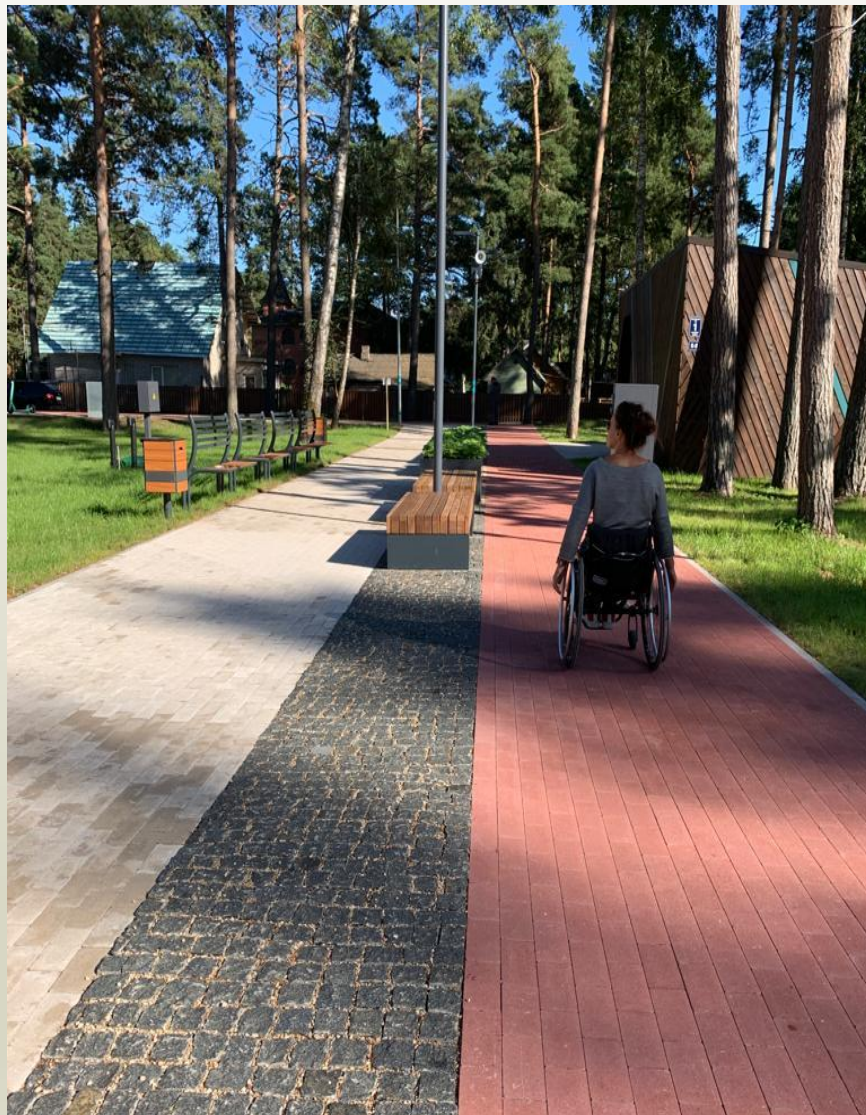
ietve ar līdzenu virsmu

Labā prakse:
invalīdu
autostāvvietā

Labā prakse:
teritorija vienā
līmenī

Labā prakse:

Braila un
taktilie
risinājumi

Labā
prakse:

atpūtas
solīņi stāvus
stāvoklim

Labā prakse:
līmeņu maiņa

Paldies par uzmanību!

Informācija par horizontālo principu

<https://www.lm.gov.lv/lv/horizontalais-principis-vienlidziba-ieklausana-nediskriminacija-un-pamattiesibu-ieverosana>

Inese Vilcāne, 64331836
inese.vilcane@lm.gov.lv